

SAKSHANDSAMAR
Berit Rønsen

VÅR REF.
23/00275-8

DYKKAR REF.

VÅR DATO
09.05.2025

DYKKAR DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Se mottakarliste

Vedtak om fredning av bedehuset Bethel på Judaberg, gnr./bnr. 126/127 og delar av 126/33, 40 og 43 i Stavanger kommune

Foto: Trond Isaksen, Riksantikvaren 2025

Vi viser til tidlegare utsende fredingsforslag for bedehuset Bethel på Judaberg datert 24.10.2024 som har vore på høyring hos partar og instansar dette gjeld. På grunnlag av dette gjer Riksantikvaren følgjande vedtak:

Vedtak om freding

Riksantikvaren fredar bedehuset Bethel på Judaberg, gnr./bnr. 126/127 og delar av 126/33, 40 og 43, i Stavanger kommune. Fredinga blir gjort med heimel i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kulturminnelova) §§ 15 og 19.

Formålet med fredinga

Formålet med fredinga etter kulturminnelova § 15

Formålet med fredinga er å sikre og bevare bedehuset Bethel som eit kulturhistorisk og arkitektonisk viktig døme på bedehus som blei oppført i Noreg frå midten av 1800-talet. Bethel representerer eit uvanleg stort bedehus, bygd i stein. Dei fyrste bedehusa i Noreg blei bygde i 1840-åra i nettopp Ryfylke i Rogaland. Lekmannskristendomen, bedehusrørsla og vekkingstida har sett viktige avtrykk i den nasjonale historia og Bethel står som eit symbol på dette.

Fredinga skal medverke til å:

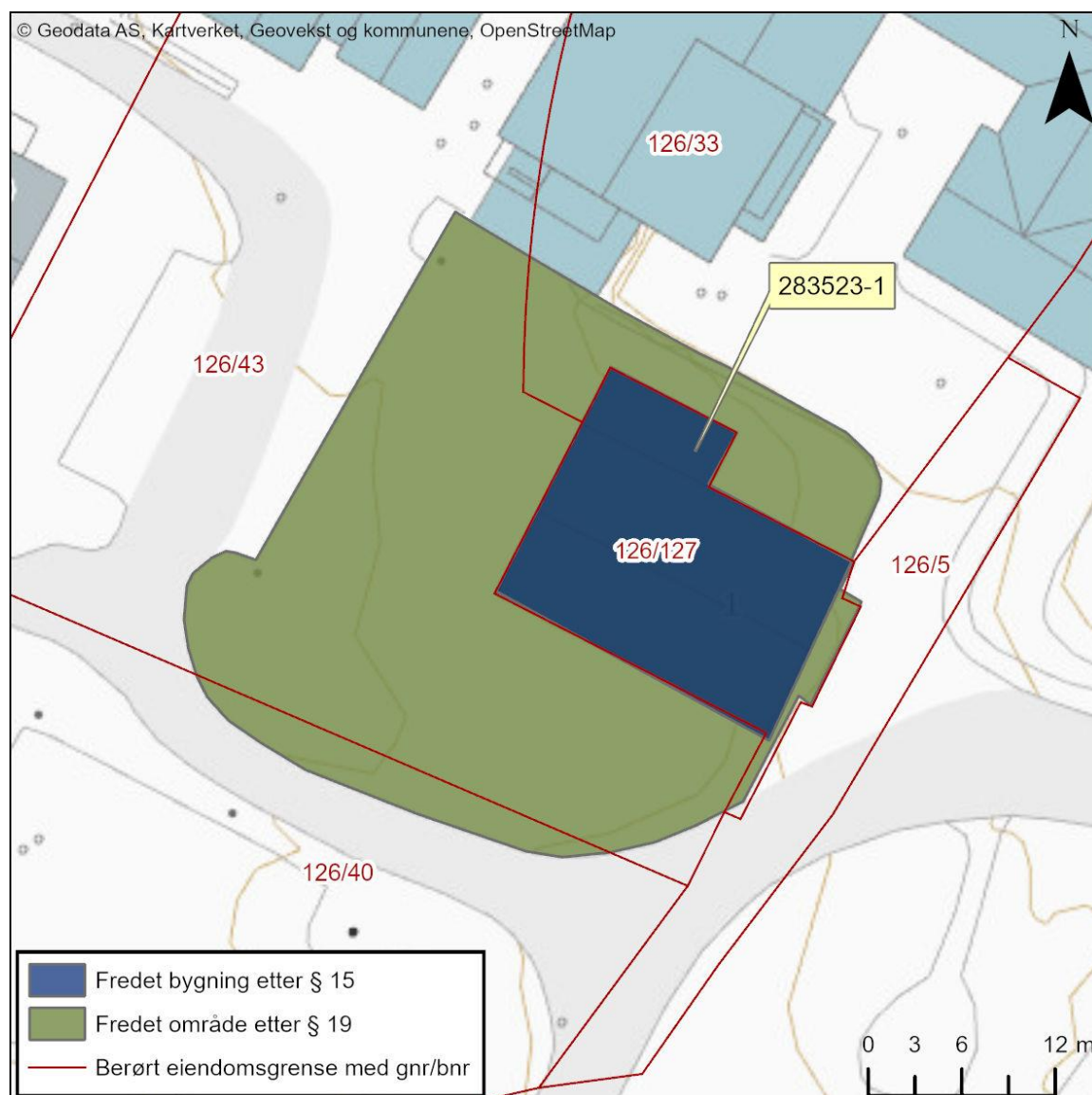
- sikre at kulturhistoriske og arkitektoniske verdier ved kulturminnet blir ivareteke
- sikre kulturminnet som kjelde til kunnskap om bedehusrørsla i Noreg si historie. Bedehusrørsla og lekmannskristendomen har vore viktige i Noreg, spesielt på sørvestlandet. Fredinga av Bethel vil bidra til ivareta denne historia.
- ivareta opphavlege og eldre konstruksjonar, og seinare tilføyningar til kulturminnet, som uttrykk for ei historisk utvikling
- ivareta eksteriøret til kulturminnet med hovudstruktur og detaljering, opphavlege/eldre vindauger og dører, materialbruk og overflater på fasadane
- ivareta interiøret til kulturminnet med rominndeling, bygningsdelar og overflater som er av kulturhistorisk og/eller arkitektonisk interesse
- ivareta fast inventar som ein integrert del av byggverket
- ivareta kulturminnet knytt til vekkingspredikanten Lars Oftedal

Formålet med fredinga etter § 19

Fredinga av området rundt Bethel skal medverke til å ivareta verknaden av kulturminnet i miljøet det ligg i.

Omfanget av fredinga

Fredinga omfattar kulturminnet og området som er lista opp og avmerkt på kartet under:

Fredinga etter kulturminnelova § 15 omfattar:

Namn på objekt	Kultur minne-ID	Gnr./bnr.	Bygnings nummer	Omfang
Bethel	283523-1	126/127	172495982	Eksteriør og interiør (delar av interiøret er unntatt freding, jf. planteikning)

Fredinga inkluderer:

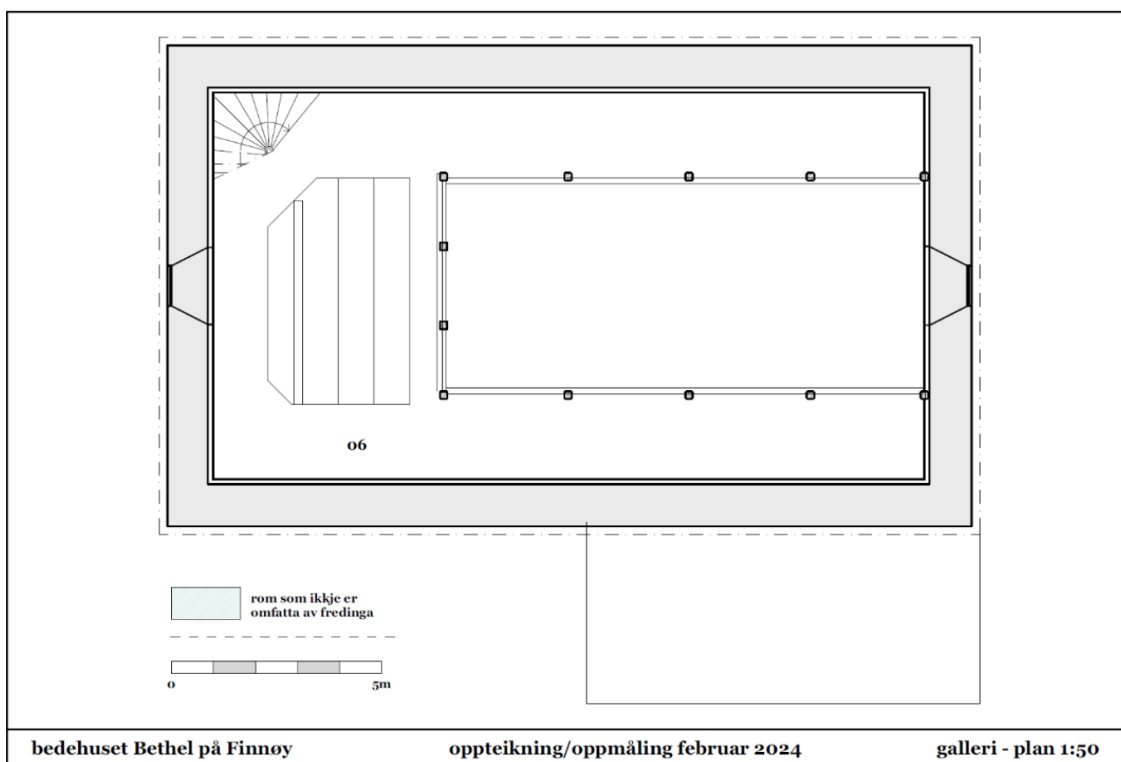
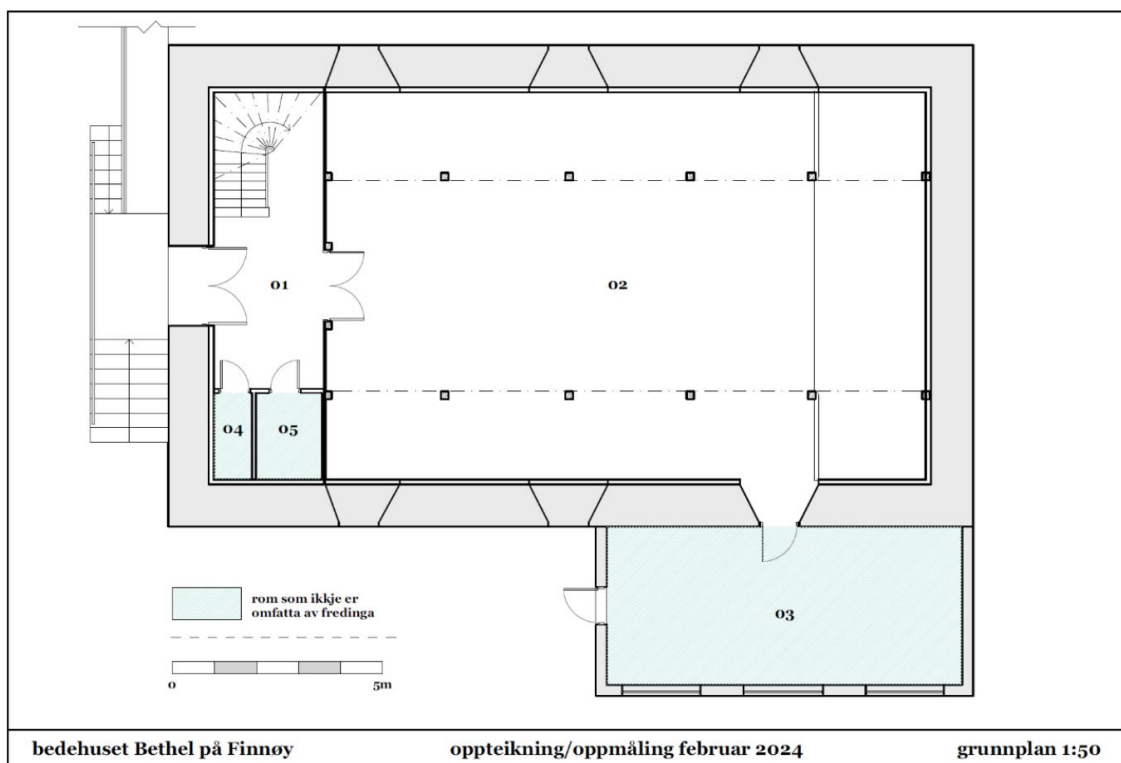
- eksteriør: konstruksjon, hovudelement som fasade (komposisjon), materialbruk, overflater og overflatebehandling i tillegg til bygningsdelar som vindauge, dører, gerikter, listverk og detaljar som skilt og dekor mv.
- interiør: konstruksjon som innvendige berevegger, hovudelement som planløyising og rominndeling, materialbruk, overflater og overflatebehandling i tillegg til bygningsdelar som vindauge, dører, gerikter, listverk og detaljar som skilt og dekor mv.
- fast inventar som del av interiøret
 - Til fast inventar reknar vi mellom anna vegghyller

Talarstolen og anna laust inventar inngår ikkje i fredinga.

Fredinga omfattar ikkje toalettrom i vestibylen (rom04 og 05) og kjøkken i tilbygg (rom 03), jf. planteikninga under.

Dører inn til rom som ikkje er freda er omfatta av fredinga.

Planteikningar

Fredinga etter kulturminnelova § 19 omfattar:

Namn på område	Kulturminne-ID	Gnr./bnr.	Beskriving
Område rundt Bethel	283523-2	Delar av 125/127, 33, 40 og 43	Grøntarealet omkring bedehuset, samt nyare rampe og trapp til hovudinngangen

Føresegner i kulturminnelova som gjeld for det freda kulturminnet

Fredingsføresegna gjeld det freda kulturminnets eksteriør og interiør, og området slik dette er skildra i fredingsomfanget, sjå avsnitt ovanfor. I tillegg til fredingsføresegnene under, gjeld kulturminnelova §§ 15a, 16, 17, 18, 19 tredje ledd og 21. I tillegg gjeld forskrift om fastsetting av mynde mv. etter kulturminnelova.

Særskilde føresegner etter kulturminnelova § 15

Kulturminnet skal behandlast og forvaltast på ein slik måte at dei kulturhistoriske, bygningshistoriske og arkitektoniske verdiane det representerer, blir ivaretekne. Fylkeskommunen kan gi dispensasjon til å føre kulturminnet tilbake til opphavleg eller tidlegare utsjånad og utforming. Føresetnaden er at tiltaket byggjer på eit sikkert, dokumentert grunnlag eller med utgangspunkt i historiske spor.

Det er ikkje høve til å gjere inngrep i det freda kulturminnet. Med inngrep er det meint:

- a) å rive, flytte, byggje om, endre, forandre materiale eller fargar eller gjere andre endringar som går ut over vanleg vedlikehald
- b) å skifte ut bygningselement/konstruksjonselement/materiale eller forandre overflater
- c) å skade eller fjerne fast inventar

Fredinga skal ikkje vere til hinder for at bygget framleis skal kunne brukast som bedehus. Naudsynte tekniske oppgraderingar denne funksjonen vil trenga i framtida, må løysast på ein måte som ikkje går på kostnad av dei arkitektoniske og kulturhistoriske verdiane ved bygningen.

Særskilde føresegner etter kulturminnelova § 19

Innanfor det freda området skal det ikkje skje verksemd som kan motverke formålet med fredinga.

Med verksemd er det meint:

- a) alle former for nye bygg og anlegg som vil motverke formålet med fredinga
- b) å rive, flytte, skade, fjerne eller endre vegetasjon som er viktig for opplevinga av det freda kulturminnet i miljøet
- c) etablering og utviding av veg eller parkeringsplass
- d) oppsetjing av gjerde og skilt og andre faste installasjonar
- e) endring av strukturar, konstruksjon eller belegg
- f) planering, utfylling/tildekking, uttak av massar, graving i grunnen, grøfting og andre landskapsinngrep

Dispensasjon frå fredinga

Fredinga medfører at det må søkjast om løyve i forkant av alle typar tiltak som går ut over vanleg vedlikehald /ordinær skjøtsel, jf. kulturminnelova § 15 a og § 19 tredje ledd. Oppstår det tvil om kva som blir rekna som vanleg vedlikehald / ordinær skjøtsel, skal fylkeskommunen kontaktast på førehand.

Fylkeskommunen kan i særlege tilfelle gje dispensasjon, ev. på visse vilkår, frå vedtaket om freding for tiltak som ikkje medfører vesentlege inngrep.

Tiltak som eigar har fått dispensasjon til, vil i enkelte tilfelle også krevje løyve etter plan- og bygningslova. Eigar må avklare dette med kommunen.

Meir informasjon om dispensasjon, vedlikehald og skjøtsel finst i Riksantikvarens retningslinjer for dispensasjonsbehandling (sjå [Riksantikvaren sine nettsider](#)).

Tiltak som kan gjennomførast utan dispensasjon frå fredinga

Vanleg vedlikehald / ordinær skjøtsel kan gjennomførast utan dispensasjon frå fredinga:

For byggverk:

Med vanleg vedlikehald er det meint rutinemessig arbeid på byggverk for å halde ved lag tilstanden til kulturminnet, til dømes overflatebehandling og reparasjon av bygningselement i samsvar med opphavleg eller eksisterande teknikk, utføring og materialbruk.

For grøntområde/uteområde:

Med ordinær skjøtsel er det meint rutinemessig arbeid som er nødvendig for å halde ved lag ein ynskja tilstand, hindre forfall som kjem av slitasje, og som tar hand om formålet med fredinga. Til dømes klipping av plen, ugrasluking, gjødsling, vedlikehaldsklipping av buskar og tre, tynning i kratt og fjerning av død vegetasjon. Mindre reparasjonar av element i grøntanlegg/uteområde som trappeheller, murar og gjerde er å sjå på som vanleg vedlikehald og skal skje i samsvar med opphavleg eller eksisterande teknikk, utføring og materialbruk.

Grunngjeving for vedtaket

Kulturminnet freda etter kulturminnelova § 15

Bedehuset Bethel på Judaberg er eit kulturminne av nasjonal verdi på grunn av bygningen sin autenticitet, representativitet, arkitektoniske og kulturhistoriske verdi. Bygget representerer ein viktig del av norsk historie, nemleg lekmannskristendomen og korleis han utvikla seg med bedehusrørsla og oppføringa av bedehus frå midten av 1800-talet. Sørvestlandet, og Ryfylke spesielt, var eit av tyngdepunkta i Noreg for bedehusrørsla.

Oppføringa av bedehus har nær samanheng med vekkingspredikantane som reiste rundt i landet på 1800- og 1900-talet. Ein av dei viktigaste predikantane på andre halvdel av 1800-talet var Stavangerpresten Lars Oftedal, som i 1876 tok initiativ til oppføringa av Bethel. Tanken til Oftedal var at Bethel, med sin sentrale plassering nær dampskipskaia på Judaberg, skulle fungere som eit «regionbedehus» for folket i Ryfylke. På 1900-talet var det òg fleire vekkingar på Finnøy og Bethel, med «Ryfylkebisp» Sven Foldøen som den mest markante. Foldøen var ein aktiv forkynnar for «Kinamisjonen» på Finnøy frå 1905 og samla ofte 300-400 menneske på Bethel. Den siste store vekkinga i Bethel var i 1964, då predikantane Arne Aano og Willmore Gundersen var aktive.

Bethel skil seg i ganske stor grad frå dei andre bedehusa som blei oppførte i same periode. For det fyrste er det eit relativt stort bedehus. Dei fleste bedehusa som blei bygde på stader som Judaberg, var langt mindre enn Bethel. Men, Judaberg var ein stoppestad for passasjertrafikken med dampskip, og målet var at det skulle kome kristne frå store delar av Ryfylke for å gå på møte på Bethel. For det andre er Bethel bygd i stein, noko som var uvanleg. Årsaka til dette er at ein måtte sprengje vekk ein steinknaus på tomte som bygget skulle oppførast på. I tillegg kan ein ha late seg inspirere av dei mange steinkyrkjene frå mellomalderen i Ryfylke. Hesby kyrkje (Finnøy), Talgje kyrkje (Talgje) og Sørbø kyrkje (Rennesøy) er frå 1100- og 1200-talet og ligg alle i nærleiken av Judaberg. Byggekomiteen understrekar også det symbolske ved å byggje Bethel i eit bestandig materiale: «Huset bygges af Sten og skal derved vidne for kommende Slægter om Guds-Ordet og Guds-Rigets Bestandighed».

Fredinga av Bethel er i tråd med gjeldande fredingsstrategi som skal sørge for at fredingslista i størst mogleg grad er representativ for den mangfaldige historia vår. Kulturminne knytt til lekmannskristendomen og bedehusrørsla har fått lite merksemd i vernesamanheng, og bedehus er difor underrepresentert på fredingslista. Freding av bedehuset Bethel vil sørge for at eit viktig kulturminne knytt til denne viktige delen av norsk historie blir tatt vare på. Bethel har høg kunnskapsverdi, identitetsverdi, opplevingsverdi, pedagogisk verdi, estetisk verdi og høg grad av autentisitet.

Område freda etter kulturminnelova § 19

Området rundt Bethel har forandra seg ifrå Bethel sitt byggjeår. I dag er det tettbygd sentrumsområde kring bedehuset. Plasseringa i landskapet er likevel viktig for lesbarheita av kulturminnet, og nærleiken til kaia har historisk vore essensiell. Dei næraste areala kring bedehuset er halde grøne. Fylkeskommunen og Riksantikvaren ynskjer å frede området rundt bygget etter § 19 for å sikra opplevinga av Bethel gjennom å ta vare på utsyn og innsyn til kulturminnet. Området er ei grøn lunge i eit tett sentrumsområde.

Skildring av kulturminnet

Bethel ligg austvendt, i eit landskap som skrånar ned mot fjorden. Bygget ligg i dag sentralt i busetnaden på Judaberg, men då Bethel blei oppført, på slutten av 1800-talet, var det ikkje mange hus på staden. Grunnen til denne plasseringa for Bethel, var nok fyrst og fremst nærleiken til dampskipskaia på Finnøy. Det Stavangerske Dampskipselskap blei etablert i 1855 og endra måten ein kunne frakta varer og menneske på i Ryfylke.

Bakgrunnen for oppføringa av Bethel var dei mange vekkingane som skjedde i Ryfylke på andre halvdel av 1800-talet. Den viktigaste predikanten i området var Stavangerpresten Lars Oftedal, som frå 1874 reiste rundt på Vestlandet og heldt møte. Han var ein svært populær forkynnar og ingen lokale var store nok for møta hans. I 1875 stod hans eige bedehus Bethania ferdig i Stavanger. Allereie året etter blei huset utvida med ein stor ekstra fløy. Oftedal påstod at han kunne presse inn 3500 menneske i dette lokalet og Bethania var i si tid det største forsamlingslokalet i landet.

Ein av stadene Oftedal gjorde sterkast inntrykk var på Finnøy. Oftedal snudde opp ned på folkelivet i bygda, og både unge og gamle vende om til Gud. Trongen for eit bedehus meldte seg og ein begynte å samle inn pengar for bygginga våren 1876. Soknepresten på Finnøy, Peter Johan Norman Meyer, ivra for å byggje eit stort bedehus på Finnøy og blei formann i byggekomiteen. Bygginga føregjekk frå 1876 til 1878, og det blei samstundes samla inn midlar til bygginga. Med ei stor budsjettoverskriding stod Bethel ferdig i 1878, og den 16. september blei det arrangert opningsfest.

Bedehuset er uvanleg stort, bygd i stein, med saltak tekt med panner. Utforminga minner på mange måtar om eit kyrkjebygg. Inngangsdøra er sentralt plassert på gavlveggen, langveggene har bua vindaug, inne er det galleri bak og på sidene, og ein finn talarstolen midt foran, på eit lite podium.

For ytterlegare informasjon om kulturminnet, sjå den vedlagde fredingsdokumentasjonen.

Tilstand

Det er gjennomført ei tilstandsregistrering av kulturminnet freda etter § 15, og på vedtakstidspunktet er Bethel vurdert til å ha tilstandsgrad 2 (moderat tiltaksbehov). Tiltaksbehova knyter seg i hovudsak til takrenner og nedløp som ikkje er tette, noko laus puss på tilbygget, samt vindaugsvedlikehald. Tilstandsregistreringa er utført den 3. februar 2023 og er vedlagd.

Eigedomsforhold

Eigedomen 126/127 er eigd av Bedehuset Bethel. Det er valt eit styre for Bethel som forvaltar bygget.

Området som er foreslått freda etter § 19 omfattar delar av eigedomane med gards- og bruksnummer 126/127, 126/33, 126/40 og 126/43 i Stavanger kommune. Gards- og bruksnummer 126/33, 126/40 og 126/43 er eigd av Stavanger kommune.

Riksantikvarens mynde

Myndet til å gjera fredingsvedtak etter kulturminnelova §§ 15 og 19 er delegert frå Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren, jf. forskrift om fastsetting av mynde mv. etter kulturminnelova § 2 (4).

Fredinga gjerast etter særskilde reglar om saksbehandling jf. kulturminnelova § 22.

Forholdet til anna lovverk

Naturmangfaldlova

Som ein del av saksutgreiinga skal det vurderast om vedtaket er av slik karakter at det kan utgjere risiko for skade på naturmangfaldet. Dette følgjer av naturmangfaldlova §§ 8-12, jf. § 7.

Det er vurdert at fredinga ikkje vil ha negative verknader for naturmangfaldet.

Plan- og bygningslova

Bethel ligg innanfor reguleringsplanen for Judaberg sentrum, som blei vedteken i Finnøy kommunestyre den 22. juni 2010 (planID: 081-2010_JUDA3). I planen er Bethel regulert til bevaring. Området rundt bygninga er regulert til offentlig friområde.

Praktisk informasjon

Kontaktinformasjon

Det er Rogaland fylkeskommune som har ansvaret for forvaltninga av freda byggverk, anlegg og område. Fylkeskommunen svarer også på spørsmål om fredinga og handsamar søknader om dispensasjonar og tilskot. Rogaland fylkeskommune har postadresse Postboks 130, 4001 Stavanger. Telefonnummer er 51 51 66 00 og e-postadresse er firmapost@rogfk.no.

Ansvar for vedlikehald

Eigar eller brukar har ansvar for vedlikehald av det freda kulturminnet og det freda området.

Økonomiske tilskot

Det er høve til å søkje fylkeskommunen om tilskot til meirkostnader som følge av krav til antikvarisk utføring ved sikring, istandsetting, vedlikehald og skjøtsel av freda kulturminne. For område freda etter kulturminnelova § 19 er det normalt ikkje rett på tilskott. Meir informasjon om tilskot kan ein finne på [Riksantikvaren sine nettsider](#) eller ved å kontakte fylkeskommunen.

Bakgrunnen for fredingssaka

Det har i lang tid vore eit ynskje frå fleire partar at bedehuset Bethel på Judaberg skal fredast. Den viktigaste årsaka til dette er den viktige rolla lekmannskristendomen og bedehusrørsla har spelt i Ryfylke og Rogaland. I 2007 sendte fylkeskommunen eit brev til Riksantikvaren og bad om deira vurdering av bygget. I svaret, datert 16. januar 2007, står det at *Riksantikvaren anser Bethel for å være av nasjonal interesse og i fredningsklasse og vil støtte at det igangsettes en fredning av bygningen.*

Grunna kapasitet har ein ikkje gått i gang med fredingssak før i 2023. Rogaland fylkeskommune tok kontakt med styret i Bethel og opplyste om at ein no ville frede bygget. Fylkeskommunen tok også kontakt med Riksantikvaren og dei gav på ny, i brev av 19. juni 2023, si tilslutning til oppstart av fredingssak.

Sakshistorikk

Kontakt med eigar i fredingssaka

Styret for Bethel har sidan 2006/2007 vore klar over at fylkeskommunen og Riksantikvaren meiner at Bethel er ein fredingskandidat. Fylkeskommunen opplever at styret har vore positiv til freding og at ein har hatt god dialog undervegs i prosessen.

Melding om oppstart av fredingssak

Styret i Bethel, grunneigarar og kommunen fekk 30. juni 2023 brev frå Rogaland fylkeskommune om oppstart av fredingssak, jf. kulturminnelova § 22 nr. 1. Melding om oppstart vart samtidig kunngjort i avisene Øyposten og Stavanger Aftenblad.

Det vart gjeve ein frist til 1. september 2023 til å komme med merknader.

Det kom ikkje inn merknader til melding om oppstart innan fristen.

Fredingsforslag på offentlig ettersyn

Rogaland fylkeskommune utforma eit fredingsforslag, som i samsvar med kulturminnelova § 22 nr. 2 vart sendt på offentlig ettersyn, og til høyring til partar saka råka. Samstundes vart det kunngjort i avisene Øyposten, Stavanger Aftenblad og Norsk lysingsblad at fredingsforslaget var lagt ut til offentlig ettersyn i Stavanger kommune i Rogaland.

Fristen for merknader vart satt til 30. april 2024.

Det kom inn ein merknad innan fristen. Merknaden var ifrå Fortidsminneforeininga, Stavanger lokallag, som meinte at det var svært positivt at denne delen av bedehushistoria og arkitekturen blei sikra gjennom ei vedtaksfreding. Fylkeskommunen var glad for at Fortidsminneforeininga stilte seg bak fredinga av Bethel.

Politisk behandling i og vedtak frå kommunen

Den 3. mai 2024 vart fredingsforslaget sendt til Stavanger kommune. Før vedtak om freding treffast skal fredingsforslaget handsamast i kommunestyret (jf. kulturminneloven § 22. pkt. 3.). Stavanger bystyre handsama saka i møte den 9. september 2024 og vedtok samrøystes at; *Stavanger Bystyre sluttar seg til fredningsforslaget for bedehuset Bethel på Judaberg, Finnøy.*

Politisk behandling i og vedtak frå fylkeskommunen

Den 22. oktober 2024 blei fredingsforslaget handsama i fylkesutvalet i Rogaland fylkeskommune. Utvalet vedtok samrøystes at; *Rogaland fylkeskommune sluttar seg til forslag om freding av bedehuset Bethel på Judaberg*

Riksantikvarens behandling av fredingssaka

Forslag om freding med politisk vedtak vart oversendt frå Rogaland fylkeskommune til Riksantikvaren 24. oktober 2024. Riksantikvaren har ved behandlinga av saka vore i dialog med fylkeskommunen og eigar av eigedomen (v/styreleiar i Bethel), mellom anna gjennom ei felles synfaring den 22. oktober 2024.

Riksantikvaren stiller seg bak fylkeskommunen sine vurderingar av kulturminneverdiane på Bethel. Bedehushistoria i Noreg er ein viktig del av vår nasjonale kulturarv. Fredinga av Bethel på Judaberg vil styrke historieforteljinga og medverke til å formidle denne delen av kulturarven til framtidige generasjonar. Riksantikvaren er takksam for den gode dialogen og det gode samarbeidet i fredingsprosessen.

Moglegheit til å klage på vedtaket

De kan klage på vedtaket om freding innan tre veker frå mottakinga. Ei eventuell klage sendast til Riksantikvaren. Viss klaga ikkje blir teken til følgje, sender Riksantikvaren klaga til Klima- og miljødepartementet for endeleg avgjerd, jf. forvaltningslova §§ 28 og 29.

Tinglysing

Fredingsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminnelova § 22 nr. 5.

Helsing

Hanna Geiran
riksantikvar

Brevet er elektronisk godkjend

Vedlegg: Dokumentasjonsvedlegg
 Tilstandsregistrering
 Dispensasjonsrettleiar

Kopi til: Rogaland fylkeskommune, Postboks 130 sentrum, 4001 STAVANGER/
Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO

Mottakar	Kontaktperson	Adresse	Post
Bedehuset Bethel		c/o Tor Øyvind SkeiseidFaahagen	4160 FINNØY
Stavanger kommune		Postboks 8001	4068 STAVANGER